

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Łodzi

LLO.411.6.2.2023

Pani
Agata Gunerska
Prezes Zarządu
NZOZ Przychodnia Lekarska
ESKULAP Sp. z o.o.
ul. Ks. J. Popiełuszki 2
98-200 Sieradz

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

D/23/510 – „Wykonywanie obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży”

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Lekarska Eskulap Sp. z o.o. ¹ , ul. Ks. Jerzego Popiełuszki 2, 98-200 Sieradz
Kierownik jednostki kontrolowanej	Agata Gunerska – Prezes Zarządu od 17 września 1999 r. ² .
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży oraz reagowanie w sytuacji uchylania się od niego 2. Działania oświatowo-zdrowotne jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2023 r. (z wykorzystaniem dowodów sporządzonych zarówno przed tym okresem jak i po nim, jeśli miały wpływ na działalność jednostki w okresie objętym kontrolą).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 3 w związku z art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Łodzi
Kontroler	Michał Dudkiewicz, doradca ekonomiczny upoważnienie do kontroli nr LLO/170/2023 z dnia 30.11.2023 r.

(akta kontroli str.1)

¹ dalej - Przychodnia

² Zgodnie z Umową Spółki z dnia 17.09.1999 r.

³ Dz.U. z 2022 r. poz. 623, zwana dalej „ustawą o NIK”

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Realizacja obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży w Przychodni Eskulap w Sieradzu, w okresie objętym kontrolą, prowadzona była w sposób zgodny z obowiązującymi Programami Szczepień Ochronnych⁵ ogłaszanymi przez Głównego Inspektora Sanitarnego.

W Przychodni obowiązywała i była stosowana w praktyce specjalnie opracowana procedura dotycząca realizowania obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży pn. *"Obsługa pacjenta w gabinecie profilaktyki"*⁶, na podstawie której prowadzone były kompleksowe działania związane z powiadamianiem oraz koordynowaniem procesu szczepień. Zarówno badania kwalifikacyjne jak i szczepienia wykonywane były przez personel medyczny posiadający odpowiednie kwalifikacje, zaś dokumentacja medyczna dotycząca szczepień ochronnych dzieci i młodzieży, w większości przypadków, prowadzona była zgodnie z przepisami. Jednocześnie, w tym zakresie stwierdzono, że w kartach uodpornień w sposób niezgodny z obowiązującymi (w okresie objętym kontrolą) przepisami podawano informację o numerze serii preparatu szczepionkowego w formie naklejki producenta zamiast odrębnego, czytelnego wpisu.

W przypadkach, w których stwierdzono uchylanie się od obowiązku szczepień ochronnych dzieci przez rodziców lub opiekunów Przychodnia podejmowała odpowiednie czynności polegające na przypominaniu i wzywaniu na szczepienia poprzez kontakt telefoniczny oraz korespondencję pisemną, zaś w przypadku braku efektu tych działań, przekazywała na bieżąco informacje o osobach uchylających się od szczepień do Państwowego Inspektora Sanitarnego w Sieradzu⁷. Jednocześnie, pomimo, że informacje o osobach uchylających się od szczepień były na bieżąco przekazywane do PSSE, to nie były one podawane w sprawozdaniach kwartalnych, co było działaniem niezgodnym z §13 obowiązującego wówczas rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych.⁸

W okresie objętym kontrolą w Przychodni prowadzono działania oświatowe, których przedmiotem były obowiązkowe szczepienia ochronne dzieci i młodzieży. Działania te prowadzone były poprzez uczestnictwo w różnych programach profilaktyki i polityki zdrowotnej jak również w formie informacji przekazywanych bezpośrednio pacjentom przez lekarzy i pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej oraz w formie dostępnych w Przychodni ulotek i plakatów.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W nienajwyższym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

⁵ dalej: kalendarz szczepień

⁶ W okresie objętym kontrolą obowiązywały dwie Procedury – do 16 września 2022 r. - wydanie nr 15 z dnia 16 lutego 2019 r. oraz po tej dacie - wydanie nr 16 z dnia 16 września 2022 r.

⁷ Dalej PIS w Sieradzu

⁸ Dz.U. z 2022 r. poz. 2172, ze zm. (dalej: rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r.). Zgodnie z § 13 wymienionego rozporządzenia kwartalne sprawozdanie z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych, którego wzór jest określony w załączniku nr 4 do rozporządzenia, jest sporządzane i przekazywane przez osoby przeprowadzające obowiązkowe szczepienia ochronne państwowemu powiatowemu inspektorowi sanitarnemu, w terminie 7 dni po zakończeniu kwartału, za pomocą środków komunikacji elektronicznej albo listem poleconym. Załącznik nr 4 rozporządzenia stanowi wzór formularza, w którym, w Dziale 2 jest rubryka pn. „Osoby uchylające się od obowiązku szczepień”.

1. Działania jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży oraz reagowanie w sytuacji uchylania się od niego.

Opis stanu faktycznego

1.1. W Przychodni, w okresie objętym kontrolą funkcjonował punkt szczepień, formalnie jako gabinet profilaktyki, zlokalizowany w wydzielonej, zamkniętej części Przychodni, z oddzielnym wejściem, uniemożliwiającym kontakt dzieci chorych ze zdrowymi. W punkcie znajdowała się rejestracja, kilka gabinetów lekarskich oraz gabinet, w którym wykonywane były szczepienia przez zatrudnione pielęgniarki.

W okresie objętym kontrolą w Przychodni funkcjonowała kompleksowa procedura określająca tryb i zasady postępowania w ramach szczepień dzieci i młodzieży, która została szczegółowo opisana w dokumencie pn. „Obsługa pacjenta w gabinecie profilaktyki”. Zakresem procedury objęto organizację pracy w gabinecie profilaktyki, współpracę pielęgniarki punktu szczepień z lekarzem pediatrą przy wykonywaniu badań profilaktycznych, kwalifikacje do szczepień, ich wykonywanie oraz dokumentowanie, a także opracowywanie sprawozdań z realizacji zadań gabinetu szczepień. Wskazano lekarza pediatrę oraz pielęgniarkę gabinetu szczepień jako osoby odpowiedzialne za realizację procedury.

Wyznaczanie dzieci i młodzieży do szczepienia, zgodnie z procedurą, realizowane było przez pielęgniarkę gabinetu szczepień w następujący sposób:

„Na początku każdego tygodnia planuje (...) szczepienia na następny tydzień na podstawie kart uodpornienia. Wypełnia i kontaktuje się w zakresie wezwania na szczepienia. Pierwszą informację odnośnie szczepień obowiązkowych oraz zalecanych rodzice dziecka otrzymują w formie ustnej oraz pisemnej od położnej środowiskowo-rodzinnej na pierwszej wizycie patronażowej. Jeśli rodzice mają wątpliwości lekarz rodzinny omawia je dodatkowo na wizycie patronażowej. Przy wizycie szczepiennej pielęgniarka gabinetu szczepień wpisuje do książeczki zdrowia dziecka informację dotyczącą kolejnego szczepienia, a obowiązkiem rodziców jest zapisanie się na konkretny termin (...). W przypadku dzieci, u których szczepienie się opóźnia pielęgniarka gabinetu szczepień dzwoni z informacją do rodziców, a w przypadku utrudnionego kontaktu telefonicznego wysyła pocztą przypomnienie. Rodzice dzieci starszych, które ukończyły cykl szczepień okresu niemowlęcego łącznie z dawkami przypominającymi, informowani są o konkretnym szczepieniu pisemnym powiadomieniem. Lekarze przypominają na wizytach o szczepieniach obowiązkowych i zalecanych, w czasie rutynowych wizyt w zależności od sytuacji klinicznej i epidemiologicznej, współpracując z pielęgniarkami punktu szczepień. Dzieci, które nie były zaszczepione o czasie mają naklejaną informację na karcie zdrowia, żeby lekarz miał kontrolę nad realizacją szczepień i pomógł rodzicom wyjaśnić ewentualne wątpliwości dotyczące szczepień, wyznaczyć najlepszy dla dziecka termin. Do zadań pielęgniarek należy regularne przeglądanie kart uodpornień i przypominanie rodzicom o zaległych szczepieniach oraz sukcesywne wzywanie dzieci z kolejnych roczników na szczepienia przypominające. W razie wątpliwości konsultują się z lekarzem rodzinnym, wspólnie układają indywidualny kalendarz szczepień, monitorują sytuację dzieci, które przewlekłe chorują, by w razie możliwości uzupełnić zaległe szczepienia. Pacjenci, którzy nie są przewlekłe chorzy, nie ma w ich dokumentacji informacji o zwolnieniu ze szczepienia przez specjalistę, a nie zgłaszają się na szczepienie są zgłaszani do PSSE w Sieradzu.”

(akta kontroli str. 19-33)

Zasady określone w procedurze były w praktyce stosowane, co gwarantowało zaszczepienie wszystkich zobowiązanych zgodnie z obowiązującym w danym roku kalendarzem szczepień, zaś sposób prowadzenia dokumentacji medycznej dotyczącej szczepień umożliwiał zawiadomienie w odpowiednim terminie każdego zobowiązanego do zaszczepienia.

Powiadomień z wyznaczeniem terminu szczepienia dokonywano w formie ustnej poprzez kontakt telefoniczny z rodzicami lub opiekunami prawnymi dziecka. W przypadku braku skutecznego kontaktu telefonicznego wysyłane były pocztą

przypomnienia, co było potwierdzane w dokumentacji medycznej. Informacje o osobach, które nie były przewlekłe chore, nie posiadały odpowiednich zwolnień od szczepień i mimo przypomnień nie zgłaszały się na szczepienia były przekazywane do PSSE w Sieradzu w trybie bieżącym.

W okresie objętym kontrolą w Przychodni, zgodnie z jej danymi, zarejestrowanych było 2 741 osób, które w poszczególnych latach objętych kontrolą były w pierwszym, drugim, szóstym, 10., 14. i 19. roku życia. Dane te różniły się od informacji pozyskanych z Narodowego Funduszu Zdrowia, zgodnie z którymi, w badanym okresie trzech lat zarejestrowane były 2 844 osoby.

(akta kontroli str. 59)

Zgodnie z wyjaśnieniami kierownika jednostki: „rozbieżności pomiędzy danymi zarejestrowanymi w NFZ odnośnie liczby dzieci i młodzieży zobowiązanych do zaszczepienia a danymi wykazywanymi przez Przychodnię w sprawozdaniach rocznych MZ-54 w latach 2021-2023 występują z następujących powodów:

- we wszystkich sprawozdaniach przekazywanych do PSSE w Sieradzu wykazywane są posiadane karty uodpornienia, a nie deklaracje wyboru

- istnieje tzw. „okienko” jednego miesiąca, kiedy np. opiekun dziecka złożył deklarację wyboru do innej przychodni, do której została przekazana karta uodpornienia, a dziecko nadal widnieje jako zadeklarowane w naszej przychodni przez ok. miesiąc do momentu weryfikacji przez NFZ

- w naszej Przychodni ze świadczeń medycznych korzysta dużo dzieci z Ukrainy i jeśli rodzice złożyli deklarację wyboru to NFZ traktuje takie dzieci podobnie jak pozostałe zadeklarowane, natomiast do momentu uzyskania odpisu książeczki szczepień albo innej konkretnej informacji na temat szczepień – takie dzieci nie są wykazywane w sprawozdaniach, ponieważ sprawozdania sporządzane są na podstawie posiadanych kart uodpornienia

- dzieci, które mieszkają za granicą, a nadal mają w naszej Przychodni aktywną deklarację wyboru, a rodzice podpisali oświadczenie, że dziecko jest objęte opieką medyczną w miejscu zamieszkania, zgodnie z zaleceniami PSSE w Sieradzu odkładane są do emigracji”

(akta kontroli str. 56)

Na podstawie danych Przychodni spośród 2 741 osób, które w poszczególnych latach objętych kontrolą były w pierwszym, drugim, szóstym, 10., 14. i 19 roku życia, 2 332 osoby (85,1%) zostały zaszczepione, 96 osób (3,5%) zakwalifikowano jako osoby uchylające się i zgłoszono do PSSE, oprócz tego odroczone z różnych przyczyn szczepienia 313 osób (11,4%).

W poszczególnych latach przedstawiało się to następująco:

- w 2021 r. spośród 944 osób zobowiązanych do zaszczepienia 851 osób (90%) zostało zaszczepionych, 31 (3%) osób zostało zakwalifikowanych jako uchylające się od szczepień i informacje te przekazano do PSSE oraz 60 osobom (6%) z różnych przyczyn szczepienie zostało odroczone, w tym 17 osobom szczepienie odroczone z powodu choroby, 14 osób było w trakcie uzgadniania dodatkowego terminu w kolejnym roku kalendarzowym, natomiast w przypadku 29 osób przedział czasowy wynikający z kalendarza szczepień dla danego rocznika wykraczał poza rok kalendarzowy i osoby te, choć już znajdowały się w grupie zobowiązanych do zaszczepienia, to wciąż pozostawały nie zaszczepione, jednocześnie nie przekraczając ram czasowych wynikających z kalendarza szczepień. W przypadku tej grupy 19 osób zostało zaszczepionych w kolejnym roku, sześć osób zostało zgłoszonych jako uchylające się w kolejnym roku, dwie osoby przeniosły się do innej jednostki opieki zdrowotnej oraz dwie osoby zostały odroczone na kolejny rok z powodu choroby i ostatecznie zaszczepione. Oprócz wymienionych powyżej przypadków dwie osoby nie zostały zaszczepione z powodu wyjazdu za granicę. W tym przypadku osoby zostały zakwalifikowane w rejestrze Przychodni jako „migracja”. Opiekunowie podpisali oświadczenie o pobycie dziecka za granicą, z

podaniem nazwy kraju oraz informacją, że dziecko zostało tam objęte opieką medyczną, w tym szczepieniami oraz zobowiązanie do powiadomienia Przychodni o powrocie do kraju. Dodatkowo została umieszczona adnotacja dla lekarza rodzinnego w karcie zdrowia dziecka oraz wydano rodzicom kserokopię karty uodpornienia, zaś oryginał pozostał w dokumentacji do czasu powrotu dziecka do Przychodni.

(akta kontroli str.57-58,70)

- w 2022 r. spośród 934 osób zobowiązanych do zaszczepienia, 828 osób (89%) zostało zaszczepionych, 30 (3%) osób zostało zakwalifikowanych jako uchylające się od szczepień i informacje te przekazano do PSSE, trzy osoby (0,5%) nie zostały zaszczepione z powodu braku kontaktu i ostatecznie zostały zgłoszone jako uchylające się od szczepień w kolejnym roku oraz 73 osobom (7%) z różnych przyczyn (jak wskazanych powyżej) szczepienie zostało odroczone. W tej grupie 24 osobom szczepienie odroczone z powodu choroby, 22 osób było w trakcie uzgadniania dodatkowego terminu w kolejnym roku kalendarzowym, natomiast w przypadku 27 osób przedział czasowy wynikający z kalendarza szczepień dla danego rocznika wykraczał poza rok kalendarzowy. Spośród tych 27 osób, w kolejnym roku 21 osób zostało zaszczepionych, trzy osoby zostały zgłoszone jako uchylające się, dwie osoby przeniosły się do innej jednostki opieki zdrowotnej oraz jedna została odroczone na kolejny rok z powodu choroby i ostatecznie zaszczepiona.

- w 2023 r. spośród 863 osób zobowiązanych do zaszczepienia, 645 osób (75%) zostało zaszczepionych, 35 (4%) osób zostało zakwalifikowanych jako uchylające się od szczepień i informacje te przekazano do PSSE oraz 183 osobom (21%) z różnych przyczyn (jak wskazanych powyżej) szczepienie zostało odroczone. W tej grupie 29 osobom szczepienie odroczone z powodu choroby, 67 osób było w trakcie uzgadniania dodatkowego terminu w kolejnym roku kalendarzowym, natomiast w przypadku 87 osób przedział czasowy wynikający z kalendarza szczepień dla danego rocznika wykraczał poza rok kalendarzowy i osoby te, choć już znajdowały się w grupie zobowiązanych do zaszczepienia, to wciąż pozostawały nie zaszczepione, jednocześnie nie przekraczając ram czasowych wynikających z kalendarza szczepień. Spośród tych 87 osób, do czasu zakończenia kontroli, w kolejnym roku 26 osób zostało zaszczepionych, sześć osób zostało zgłoszonych jako uchylające się zaś w pozostałych 55 przypadkach terminy szczepień były wyznaczane na bieżąco w ramach obowiązującego dla nich kalendarza szczepień. Osoby te nie były zgłaszane do PSSE z uwagi na stały kontakt oraz niedługi, kilkutygodniowy czas przekroczenia terminu szczepienia.

(akta kontroli str. 57-58)

W okresie objętym kontrolą odnotowano występowanie przypadków, w których pomimo zawiadomienia/poinformowania o terminie szczepienia, pacjenci nie zostali zaszczepieni, gdyż nie zgłosili się z różnych przyczyn do jednostki podstawowej opieki zdrowotnej (np. z powodu zapomnienia, choroby, wyjazdu itp.). W badanym okresie były 142 takie przypadki, w każdym przypadku osoby te były informowane o konieczności zaszczepienia, ostatecznie 96 osób zostało zgłoszonych do PSSE jako uchylające się, zaś w przypadku pozostałych 46 osób utrzymywany był stały kontakt, pozostawały one wciąż w obowiązującym terminie na zaszczepienie lub czas opóźnienia w szczepieniu był stosunkowo krótki – do kilku tygodni, ustalane były kolejne terminy szczepień i nie było podstaw do zgłoszenia ich do PSSE jako osób uchylających się od szczepień.

Zgodnie z wyjaśnieniami kierownika jednostki:

„Za osoby uchylające się od szczepień uznajemy rodziców dzieci, którzy podpisali oficjalne oświadczenie o odmowie szczepień u swojego dziecka oraz osoby, które mimo wysyłania wezwań drogą pocztową, czy też wezwań poprzez kontakt telefoniczny oraz rozmów indywidualnych, uporczywie unikają zgłoszenia się na szczepienie, a jednocześnie odmawiają podpisania oświadczenia o odmowie

szczepień. (...). Każdorazowo, w takich przypadkach zamieszczano stosowną adnotację w dokumentacji medycznej.

(akta kontroli str. 35)

W okresie objętym kontrolą Przychodnia nie dokumentowała w sposób szczegółowy, z jakich przyczyn rodzice odmawiali zaszczepienia swoich dzieci, ograniczano się jedynie do podpisania przez rodziców oświadczenia o odmowie zaszczepienia ze świadomością konsekwencji prawnych bez podania przyczyny odmowy.

W przypadku osób uchylających się od szczepień Przychodnia przekazywała do PSSE na bieżąco informacje o rodzicach/opiekunach niezaszczepionych dzieci w formie papierowej, na specjalnych formularzach, w których podawane były informacje dotyczące dziecka, rodziców/opiekunów dziecka, brakującego szczepienia oraz opinia lekarza w zakresie zdolności do zaszczepienia. Dodatkowo, dołączane było oświadczenie dotyczące odmowy wykonania szczepienia na specjalnym druku Przychodni, stanowiącym załącznik do stosowanej procedury. Druk ten zawierał potwierdzenie uzyskania przez rodzica/opiekuna wszelkich informacji dotyczących szczepień ochronnych oraz świadomości konsekwencji prawnych w przypadku uchylania się od nich. Załączniki były dołączane do formularzy zgłoszeniowych jedynie w przypadkach kiedy rodzic/opiekun formalnie odmawiał szczepienia, zaś w pozostałych przypadkach przekazywane były jedynie formularze zgłoszeniowe. W każdym przypadku zgłoszenia o rodzicach uchylających się od szczepień dzieci pracownik PSSE potwierdzał odbiór dokumentu własnoręcznym podpisem. W Przychodni, w kontrolowanym okresie nie odnotowywano formalnych przyczyn odmów ze strony rodziców/opiekunów, ponieważ rodzice albo ograniczali się do podpisania formalnego oświadczenia o odmowie szczepień albo po prostu nie zgłaszali się na kolejne szczepienia.

(akta kontroli str.117-121)

Przeprowadzono badanie 150 przypadków dzieci i młodzieży zarejestrowanych w Przychodni w okresie objętym kontrolą jako osoby zobowiązane do zaszczepienia. W pierwszej grupie zbadano dokumentację 50 osób, które w 2021 r. powinny zostać objęte obowiązkowymi szczepieniami przewidzianymi według Programu Szczepień Ochronnych w drugim roku życia. W tej grupie, w 47 przypadkach (94%) wykonano wszystkie szczepienia obowiązkowe, w tym 10 osób zaszczepiło się dodatkowo przeciwko meningokokom oraz ospie. W trzech z 50 przypadków (6%) dzieci nie zostały zaszczepione. We wszystkich tych przypadkach Przychodnia podejmowała próby kontaktu telefonicznego, co zostało odnotowane na kartach uodpornień, wysłane zostały również wezwania pocztą za potwierdzeniem odbioru, ostatecznie wszystkie te osoby zostały zgłoszone do PSSE w Sieradzu jako uchylające się od szczepień. Spośród osób, które się zaszczepiły w pięciu przypadkach wpisy dotyczące szczepień były jedynie na karcie uodpornień, brakowało zaś wpisów w karcie zdrowia dziecka z uwagi na to, że dziecko zostało zapisane do Przychodni po dacie szczepień.

W drugiej grupie zbadano dokumentację 50 osób, które w 2022 r. powinny zostać objęte szczepieniami przewidzianymi według Programu Szczepień Ochronnych w szóstym (25 osób) i w 10. roku życia (25 osób). W grupie sześciolatków, w 22 na 25 przypadków (88%) zrealizowano szczepienie obowiązkowe przypominające przeciwko odrze, śwince i różyczce. Podobnie w grupie 10-latków również 22 osoby na 25 (88%) przyjęły dawkę przypominającą przeciwko tężcowi, błonicy i ksztuńcowi. W przypadku trzech osób w każdej grupie wiekowej tj. łącznie sześć osób (12%) – w każdym przypadku Przychodnia podejmowała próby kontaktu telefonicznego, co zostało odnotowane na karcie uodpornień, wysłane zostały również wezwania pocztą za potwierdzeniem odbioru, ostatecznie wszystkie te osoby zostały zgłoszone do PSSE jako uchylające się od szczepień

W trzeciej grupie zbadano dokumentację 50 osób, które w 2023 r. powinny zostać objęte szczepieniami przewidzianymi według Programu Szczepień Ochronnych w 14

(25 osób) i 19. roku życia (25 osób). W grupie 14-latków, w 19 na 25 zbadanych przypadków (76%) zrealizowano szczepienie obowiązkowe przypominające przeciwko DTP, w tym trzy osoby zaszczepiły się dodatkowo przeciwko HPV. Spośród sześciu osób (24%), które nie zostały zaszczepione, w jednym przypadku w dokumentacji znajdowało się zaświadczenie lekarskie o przeciwwskazaniu do szczepienia z uwagi na trwające leczenie chorób odkleszczowych, natomiast w pięciu przypadkach Przychodnia podejmowała próby kontaktu telefonicznego, co zostało odnotowane na karcie uodpornień, wysłane zostały również wezwania pocztą za potwierdzeniem odbioru. Do dnia zakończenia kontroli dwie z tych osób zostały zgłoszone do PSSE jako uchylające się od szczepień, natomiast w przypadku trzech pozostałych osób ustalano terminy szczepień. W grupie 19-latków, w 21 na 25 zbadanych przypadków (84%) zrealizowano szczepienie obowiązkowe przypominające na tężec, błonicę i kszusiec, natomiast w czterech przypadkach (16%) do dnia zakończenia kontroli osoby te nie zostały zaszczepione, jednocześnie nie przekraczając jeszcze terminu ram czasowych na wykonanie szczepienia wynikających z kalendarza szczepień.

(akta kontroli str. 60-69)

We wszystkich przypadkach, w których osoby zostały zaszczepione w Przychodni, wpisy w karcie zdrowia były prawidłowe, kwalifikacje do szczepienia przeprowadzał każdorazowo lekarz pediatra, do dokumentacji dołączane były również każdorazowo podpisane zgody opiekunów na szczepienie. Wpisy w karcie uodpornień dokonywane były odręcznym, czytelnym pismem, z wyjątkiem numeru serii preparatu, ponieważ informacja ta była podawana przeważnie w formie naklejki producenta preparatu zawierającej nazwę preparatu, numer serii oraz datę ważności szczepionki⁹.

(akta kontroli str. 122-123)

W okresie objętym kontrolą stwierdzono jeden przypadek, w którym do Przychodni przekazana została pusta karta uodpornienia dziecka, które nie zostało zgłoszone do Przychodni, z adresem zamieszkania w Warszawie. Rodzice dziecka w trakcie rozmowy telefonicznej przekazali, że będą się przeprowadzać i po przeprowadzce złożą deklarację w Przychodni. Z uwagi na to, że rodzice odmówili zaszczepienia dziecka po porodzie, zostali zobowiązani przez Przychodnię do złożenia deklaracji w ciągu dwóch tygodni. Rodzice deklarację złożyli, ale nie zgłaszali się na szczepienia pomimo wielokrotnych wezwań. Ostatecznie sprawa ta została przekazana do PSSE jako przypadek osób uchylających się od szczepień.

(akta kontroli str.109)

W wyniku przeprowadzonego, w toku kontroli badania ankietowego wśród 107 rodziców /opiekunów stwierdzono, że:

- Na pytanie odnośnie wiedzy o obowiązkowych szczepieniach 98% odpowiedziało twierdząco, zaś w 2% przypadków udzielono odpowiedzi negatywnej.
- Na pytanie odnośnie źródła informacji dotyczącej obowiązkowych szczepień 71% osób wskazało lekarza rodzinnego, w 19% odpowiedzi wskazano inne źródła, w tym głównie internet, media społecznościowe, znajomi, pielęgniarki i położne, szpital, kalendarz szczepień, w 23 % wskazano ulotki i plakaty w Przychodni oraz w 9% wskazano media.
- Na pytanie odnośnie odmowy szczepień 97% odpowiedziało przecząco, zaś 3% potwierdziło decyzję o odmowie szczepienia. Jako przyczyny odmów w dwóch przypadkach podano brak wystarczającej wiedzy na temat bezpieczeństwa szczepionek i korzyści wynikających z zaszczepienia, zaś w jednym przypadku wskazano „konieczną operację dziecka”.
- Na pytanie odnośnie zasadności poszerzenia zakresu bezpłatnych szczepień obowiązkowych 24% odpowiedziało przecząco, w większości nie uzasadniając odpowiedzi lub wskazując, że istniejący zakres szczepień obowiązkowych jest wystarczający. W przypadku 76% osób, które odpowiedziały twierdząco, 22 osoby

⁹ szerzej w sekcji: Stwierdzone nieprawidłowości

wskazały szczepienie przeciwko meningokokom, 19 osób ograniczyło się jedynie do odpowiedzi twierdzącej bez wskazania konkretnego szczepienia, dziewięć osób wskazało HPV, pozostałe wskazały KZM, ospę, pneumokoki, grypę, rotawirusy oraz szczepionki skojarzone 5 w 1 i 6 w 1.

- Na pytanie dotyczące zasadności poszerzenia obowiązkowych szczepień oraz ewentualnej inicjatywy w tej sprawie 56% udzieliło odpowiedzi przeczącej, spośród 44% osób, którzy odpowiedzieli twierdząco 10 osób poza potwierdzeniem nie wskazało kierunku tej inicjatywy, dziewięć osób wskazało rząd RP, Premiera lub Ministra Zdrowia, pozostałe osoby wskazały lekarza rodzinnego, punkt szczepień, rodziców dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, Urząd Miasta itp.

(akta kontroli str.175-282)

1.2. W okresie objętym kontrolą obowiązkowe szczepienia ochronne dzieci i młodzieży wykonywane były zgodnie z obowiązującymi przepisami

Na podstawie przeprowadzonego badania dokumentacji medycznej, w zbadanej próbie 75 zaszczepionych dzieci ustalono, że:

- badania kwalifikacyjne dzieci i młodzieży poprzedzające wykonanie obowiązkowych szczepień ochronnych przeciw chorobom zakaźnym przeprowadzane były z zachowaniem zasad określonych w § 7 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych, przeprowadzał je każdorazowo przed szczepieniem lekarz pediatra lub wyznaczona pielęgniarka, posiadający wymagane kwalifikacje.

- wszystkie czynności związane z dokonywaniem badań kwalifikacyjnych i kierowaniem na konsultacje specjalistyczne miały odzwierciedlenie w dokumentacji medycznej opisywane były w karcie zdrowia dziecka

- w dokumentacji dokonano wpisów na temat przeprowadzonych szczepień, jak również wpisano fakt poinformowania o kolejnych szczepieniach

- wpisy w dokumentacji były dokonane odręcznym, czytelnym pismem, w odpowiednich jej częściach, bezpośrednio po wykonaniu szczepienia.

(akta kontroli str. 124-127)

Jednocześnie stwierdzono, że, jakkolwiek, w kartach uodpornień nazwy preparatu użytego do szczepienia wpisywane były odręcznym czytelnym pismem, to jednak informacje dotyczące numeru serii tego preparatu nie były wpisywane ręcznie, ale przyklejano specjalną naklejkę producenta zawierającą informację odnośnie nazwy szczepionki, nr serii oraz datę ważności, co było niezgodne z § 10 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych, który stanowił, że wpisów do dokumentów (...) dokonuje się czytelnym pismem odręcznym w odpowiednich częściach dokumentów, bezpośrednio po wykonaniu lub niewykonaniu szczepienia ochronnego¹⁰.

W celu zweryfikowania, w ilu przypadkach lekarze kierowali dzieci i młodzież na konsultacje specjalistyczne, badanie przeprowadzono na tej samej próbie 75 spraw i nie stwierdzono ani jednego takiego przypadku.

(akta kontroli str.128)

1.3. W okresie objętym kontrolą Przychodnia sporządzała sprawozdania kwartalne oraz roczne MZ-54, które przekazywane były do PSSE w Sieradzu w formie elektronicznej.

Zbadano 12 sprawozdań kwartalnych oraz trzy sprawozdania roczne i ustalono, że:

- sprawozdania kwartalne oraz roczne były sporządzane w całym okresie objętym kontrolą i były przekazywane terminowo do PSSE

- sprawozdania były sporządzone zgodnie z dokumentacją źródłową tj. dziennymi zestawieniami i raportami z wykonanych szczepień ochronnych sporządzanymi na druku F 03-75-10 pn. „Nadzór nad zużyciem szczepionek”, dokumentującymi rozchód dzienny preparatów szczepionkowych. Sporządzano również wykaz osób

¹⁰ szerzej w sekcji: Stwierdzone nieprawidłowości

zgłoszonych do PSSE jako uchylające się od szczepień, który był tworzony w oparciu o przekazane formularze, potwierdzone podpisem pracownika PSSE. W wykazie nie ujmowano przypadków sklasyfikowanych jako „migracja”, opisanych wcześniej - dane w sprawozdaniach były spójne z danymi w dokumentacji medycznej - w sprawozdaniach kwartalnych nie były podawane dane w części 2 dotyczące liczby osób uchylających się od obowiązku szczepień, co było działaniem niezgodnym z §13 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r.¹¹

(akta kontroli str. 129-174)

W przypadku osób uchylających się od szczepień Przychodnia przekazywała do PSSE na bieżąco informacje o rodzicach, opiekunach niezaszczepionych dzieci w formie papierowej, na specjalnych formularzach, jednocześnie podejmowano działania w celu zachęcenia rodziców do szczepień, jak wyjaśnił kierownik jednostki: *„Jeżeli rodzic podpisał odmowę wszystkich szczepień, sprawę po przekazaniu prowadzi dalej PSSE, natomiast w przypadku odmowy tylko jednego szczepienia, również zgłaszamy ten fakt do PSSE, ale na pozostałe szczepienia wysyłamy wezwania ze wskazaniem terminu, w którym dziecko powinno zostać zaszczepione. Lekarz sprawujący profilaktyczną opiekę zdrowotną powiadamia osobę zobowiązaną (...) lub osoby sprawujące pieczę nad osobą małoletnią lub bezradną albo opiekuna faktycznego o obowiązku poddania się konkretnym szczepieniom, a także o szczepieniach zalecanych. W przypadku osób uchylających się od szczepień celem zachęcenia do zaszczepienia, lekarz (...) albo personel medyczny przeprowadza rozmowę z pacjentem bądź jego opiekunem na temat wagi obowiązku poddania się szczepieniom ochronnym. Wynik takiej rozmowy odnotowywany jest w dokumentacji medycznej”.*

(akta kontroli str. 35-36)

W okresie objętym kontrolą Przychodnia przekazała do PSSE informacje o 96 osobach, które zakwalifikowano jako uchylające się od obowiązkowych szczepień ochronnych, co zostało ujęte w zestawieniu, w którym przyjęcie każdego zgłoszenia było potwierdzone podpisem pracownika PSSE.

(akta kontroli str. 71-110)

W okresie objętym kontrolą w Przychodni zostały przeprowadzone cztery kontrole ze strony PSSE w Sieradzu w zakresie szczepień - 10 maja 2021 r., 18 maja 2022 r., 24 lutego 2023 r. oraz 25 sierpnia 2023 r.. Zakres wszystkich kontroli obejmował *„Wykonawstwo obowiązkowych szczepień ochronnych, stan sanitarno-higieniczny punktu szczepień”*. Ze wszystkich kontroli zostały sporządzone protokoły, w których wynikach podano taką samą informację: *„Szczepienia wykonywane są zgodnie z PSO. Stan sanitarno-higieniczny punktu szczepień bez uwag”*, ponadto w żadnym protokole nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 37-52)

W kontrolowanym okresie Przychodnia nie sporządzała sprawozdań rocznych o osobach uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych oraz o działaniach podejmowanych przez organy PPIS w celu egzekwowania jego wykonania przez osoby uchylające się, nie przekazywano również informacji, które mogłyby być podstawą tych sprawozdań.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Informacje w kartach uodpornień dotyczące nr serii preparatu użytego do szczepienia nie były wpisywane ręcznie, ale przyklejano specjalną naklejkę producenta zawierającą informację odnośnie nazwy szczepionki, nr serii oraz datę ważności, co było niezgodne z § 10 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia

¹¹ szerzej w sekcji: Stwierdzone nieprawidłowości

18 sierpnia 2011 r., który stanowił, że wpisów do dokumentów (...) dokonuje się czytelnym pismem odręcznym w odpowiednich częściach dokumentów, bezpośrednio po wykonaniu lub niewykonaniu szczepienia ochronnego.

Kierownik jednostki wyjaśnił, że: „(...) w mojej ocenie rozwiązanie, które zastosowali producenci preparatów szczepionkowych eliminuje możliwość pomyłki przy przepisywaniu numeru serii, gdzie w przypadku długich ciągów cyfr i liter istnieje ryzyko wystąpienia omyłki pisarskiej. Poza tym wbrew zapisom cytowanym w przywołanym rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych nie wszystkie odręczne wpisy są czytelne i wynika to często z powodu konieczności dokonywania wpisów w różne dokumenty. Część preparatów szczepionkowych posiada oryginalne naklejki z nazwą szczepionki, serią a niektóre również z datą ważności choć w karcie uodpornienia nie ma specjalnej rubryki na jej wpisywanie”.

(akta kontroli str.56)

NIK wskazuje, że posługiwanie się w karcie uodpornienia naklejką nie znajduje podstawy w obowiązujących przepisach. Ponadto wpis w postaci naklejki może zostać usunięty bez śladu dokonanej zmiany, co z kolei narusza zasady postępowania z błędnym wpisem i nie zapewnia zabezpieczenia przed nieuprawnioną modyfikacją.

2. W sprawozdaniach kwartalnych nie były podawane dane w części 2 dotyczące liczby osób uchylających się od obowiązku szczepień, co było działaniem niezgodnym z §13 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. Kierownik jednostki wyjaśnił, że: „PSSE nie wymagała w sprawozdaniach kwartalnych informacji odnośnie osób uchylających się od szczepień – rejestr tych osób jest prowadzony na bieżąco. Każde zgłoszenie przekazywane jest również na bieżąco (...)”

(akta kontroli str.142-174)

NIK wskazuje, że o kształcie kwartalnych sprawozdań zdecydował ustawodawca, a obowiązek wypełniania rubryki w Dziale nr 2 pn. „Osoby uchylające się od obowiązku szczepień”, niezależnie od odmiennych wymagań PSSE, winien być każdorazowo przez Przychodnię przestrzegany.

OCENA CZĄSTKOWA

Realizacja obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży w Przychodni Eskulap w Sieradzu, w okresie objętym kontrolą, prowadzona była w sposób zgodny z kalendarzem szczepień. W Przychodni obowiązywała i była stosowana w praktyce procedura dotycząca realizowania obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży pn. „Obsługa pacjenta w gabinecie profilaktyki”, na podstawie której prowadzone były w sposób prawidłowy kompleksowe działania związane z powiadamianiem oraz koordynowaniem procesu szczepień. Zarówno badania kwalifikacyjne jak i szczepienia wykonywane były przez personel medyczny posiadający odpowiednie kwalifikacje, zaś dokumentacja medyczna dotycząca szczepień ochronnych dzieci i młodzieży w większości przypadków prowadzona była zgodnie z przepisami, przy czym w tym zakresie stwierdzono, że na kartach uodpornień w sposób niezgodny z obowiązującymi (w okresie objętym kontrolą) przepisami podawano informację o numerze serii preparatu szczepionkowego w formie naklejki producenta zamiast odręcznego czytelnego wpisu.

W przypadkach, w których stwierdzono uchylanie się od obowiązku szczepień ochronnych dzieci przez rodziców lub opiekunów Przychodnia podejmowała odpowiednie czynności polegające na przypominaniu i wzywaniu poprzez kontakt telefoniczny oraz korespondencję pisemną, a następnie przekazywała na bieżąco informacje o takich osobach do PSSE w Sieradzu. Jednocześnie, pomimo, że informacje o osobach uchylających się od szczepień były na bieżąco przekazywane do PSSE, to nie były one podawane w sprawozdaniach kwartalnych, co było

działaniem niezgodnym z §13 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r.

OBSZAR

2. Działania oświatowo-zdrowotne jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży.

Opis stanu faktycznego

W związku z zaobserwowanym przez pracowników Przychodni zjawiskiem odmawiania lub uchylania się od szczepień prowadzona była działalność profilaktyczna i edukacyjna w zakresie szczepień ochronnych.

W przypadku dzieci, których szczepienie się opóźniało, pielęgniarka gabinetu szczepień kontaktowała się telefonicznie z rodzicami, a w przypadku braku kontaktu lub braku reakcji na przypomnienia, wysyłane były powiadomienia pisemne, których potwierdzenia znajdowały się w dokumentacji, dołączone do kart uodpornień. Dodatkowo, do karty zdrowia dziecka niezaszczepionego w wyznaczonym terminie dołączano informację dla lekarza, tak aby miał on kontrolę nad realizacją szczepień i wiedzę o tym, że dane dziecko nie zostało zaszczepione oraz aby mógł przypominać rodzicom o szczepieniach podczas wizyt, wyjaśniać ewentualne wątpliwości dotyczące szczepień, a także wyznaczyć najlepszy dla dziecka termin szczepienia. Rodzice dzieci starszych, które ukończyły cykl obowiązkowych szczepień ochronnych okresu niemowlęcego, informowani byli o konkretnych szczepieniach każdorazowo pisemnym powiadomieniem.

Zgodnie z przyjętą procedurą pn. „Obsługa pacjenta w gabinecie profilaktyki”, do zadań pielęgniarek punktu szczepień należało regularne przeglądanie kart uodpornienia i przypomnianie rodzicom o zaległych szczepieniach, sukcesywne wzywanie dzieci z kolejnych roczników na szczepienia przypominające, monitorowanie sytuacji dzieci, które przewlekle chorują aby w razie możliwości uzupełnić szczepienia, a także, w razie potrzeby konsultowanie z lekarzem rodzinnym przypadków, w których należało ustalić indywidualny kalendarz szczepień. Czynności związane z powiadamianiem rodziców/opiekunów były dokumentowane w kartach uodpornień, zaś informacje przekazywane przez lekarza rodzinnego rodzicom podczas wizyt były dokumentowane w kartach zdrowia dziecka.

(akta kontroli str 28-29)

Jak wyjaśnił kierownik jednostki: *„Wielokrotnie analizowano karty uodpornienia tych dzieci, które nie zostały zaszczepione. Analizowano również karty zdrowia (czy dziecko aktualnie chorowało). W przypadku osób uchylających się od szczepień, każdorazowo prowadzone były rozmowy telefoniczne z rodzicami lub opiekunami. (...) Rodzice przy wizytach (na stronie chorej, przy bilansach) są na bieżąco informowani o zaległych szczepieniach oraz o szczepieniach zalecanych. Otrzymują materiały (ulotki) z adresami stron internetowych, na których mogą uzyskać fachowe informacje. Zachęceni są w razie pytań i wątpliwości do kontaktu z lekarzem lub pielęgniarką. W poradni są również wywieszane informacje o możliwości szczepienia dzieci i programach szczepień. Działania te prowadzone są na bieżąco wobec całej zadeklarowanej w Przychodni populacji”.*

(akta kontroli str. 54)

W punkcie szczepień oraz gabinetach lekarskich w Przychodni udostępniono ulotki dla pacjentów oraz umieszczono plakaty informujące i propagujące obowiązek szczepień ochronnych oraz zachęcające do ich wykonania, co potwierdzone zostało w trakcie przeprowadzonych oględzin.

Analiza anonimowych ankiet przeprowadzonych wśród pacjentów Przychodni wykazała, że 98% osób¹² posiadało wiedzę na temat obowiązkowych szczepień

¹² Na 107 osób, które wzięły udział w ankiecie.

ochronnych dzieci, a wiedza ta pochodziła w 96% z informacji udostępnionych w Przychodni, w tym od lekarza rodzinnego (71%), z ulotek i plakatów dostępnych w Przychodni (23%) oraz od pielęgniarki lub personelu medycznego (2%).

(akta kontroli str. 175-282)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działalność Przychodni w kontrolowanym obszarze. W okresie objętym kontrolą w Przychodni Eskulap w Sieradzu prowadzono działania oświatowe, których przedmiotem były obowiązkowe szczepienia ochronne dzieci i młodzieży. Działania te prowadzone były w formie informacji przekazywanych bezpośrednio pacjentom przez lekarzy i pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej oraz w formie dostępnych w gabinetach lekarskich ulotek i plakatów rozwieszonych na drzwiach do gabinetów lekarskich, co potwierdzone zostało wynikami anonimowej ankiety przeprowadzonej wśród pacjentów Przychodni.

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, zwraca uwagę na konieczność sporządzania sprawozdań kwartalnych z uwzględnieniem informacji o osobach uchylających się od szczepień wraz z dołączaniem każdorazowo wykazu osób uchylających się.

Wnioski

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Łodzi. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Łódź, 8 kwietnia 2024 r.

Kontroler:

Michał Dudkiewicz
Doradca ekonomiczny

/Podpisano elektronicznie/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Łodzi
p.o. Dyrektor

Piotr Walczak

/Podpisano elektronicznie/